

Dr. Varga Norbert

Kartelljog története

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen
készült az Európai Unió támogatásával.

Projekt azonosító: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

A KURZUS ALAPADATAI

A tárgy jellege kollokviummal záródó előadás

Tagozat FK1801-17, FKÜ1801

Tárgyfelelős tanszék SZTE Állam- és Jogtudományi Kar
Magyar Jogtörténeti Tanszék

Oktatók Dr. Varga Norbert
egyetemi docens

Elérhetőség 6721 Szeged, Bocskai u. 10-12. 2. emelet 43. szoba
Tel/Fax: (62) 544-412
E-mail: vargan@juris.u-szeged.hu

Tantárgyi kreditpontok 2

Követelmények az adott tantárgy követelményei a tantárgy coospace színterén

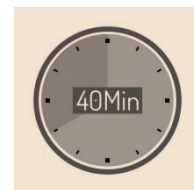
A TANANYAG ELSAJÁTÍTÁSÁHOZ JAVASOLT MÓDSZERTAN

1. Olvassa el a tantárgy alapadatait.
2. Ismerje meg a tantárgy követelményrendszerét.
3. Figyelmesen olvassa el az olvasóleckét.

Az olvasólecke feldolgozásához szükséges idő: kb. 35-40 perc

4. Az olvasólecke elsajátítását segíti a hozzátartozó videólecke.
5. A tananyag elsajátításához segítséget nyújt az ajánlott irodalom.
6. Válaszoljon az önellenőrző kérdésekre és oldja meg a kijelölt feladatokat.
7. Amennyiben további segítségre van szüksége a tananyag megértéséhez vagy a feladatok megoldásához, akkor jelezze a tantárgy oktatójának.

A végrehajtó hatalmi szervek a kartelljogban II.

A Kartelbizottság

A kartelltörvény indokolása arra hivatkozott, hogy a kartellek működése a társadalom széles körét érinti, különösen az iparban dolgozókat. A kartellek ellen irányuló eljárás a kartelltagokat és a velük összeköttetésben álló személyeket egyaránt érinthette, amelynek következtében az eljárás kihatással volt a vizsgált gazdasági ágazat egészére. Ezért gondolta úgy a törvényalkotó, hogy az általánosanál nagyobb körültekintést és szakértelmet igényel egy-egy kartell ügy felderítése. A minisztériumnak eljárása során minden esetben a közérdek védelme céljából kellett fellépnie. Emiatt kívánták felállítani ezt az országos bizottságot, aminek elsődleges feladata a szakvélemények megfogalmazása volt.

A Kartelbizottság létrehozását ajánlották az Interparlamentáris Unió 1930-ban tartott konferenciáján is, ahol kijelentették a résztvevők, hogy minden állam alkosson egy kormánytól független kartelbizottságot, amelyben a fogyasztók és a munkaadók is képviselve lennének. Ezeknek feladata a vizsgálatokat végzése, és azok eredményeinek nyilvánosságra hozatala.

I. A Kartelbizottság szervezete

A Kartelbizottság elnökét és helyettesét a kormány javaslata alapján az államfő nevezte ki három évre. A tagok közül hét tag személyére a kereskedelemügyi miniszter tett javaslatot a gyáripar, a kisipar, a kereskedelem és a mezőgazdaság képviselői közül. A Bizottság további két tagját a belügyminiszter javasolta. A tagokat szintén három évre nevezték ki, akiket újra lehetett jelölni. A tagokat, de akár az elnököt is, a hivatali idejének lejártá előtt bármikor felmenthették megbízatása alól. Miért is fontos ezt megvizsgálni? Ez a szabályozás erőteljesen veszélyeztette a Bizottság működésének függetlenségét és a szabad véleménynyilvánítást. Ez nem jelentett mást mint a kormány politikai, különösen gazdaságpolitikai érdekének az érvényesítési lehetőségét. Ez a rendszer függő viszonyt eredményezett a kormány és a Bizottság között, a másik oldalról személve a dolgot, elmondható, hogy megkönnyíthette a kormány gazdaságpolitikai céljainak érvényesítését.

II. A Kartelbizottság eljárása

A Kartelbizottság működését alapvetően a kartelltörvény és az 5382/1931. számú M. E. rendelet szabályozta. A kartelltörvény alkalmazása kapcsán felmerülő kérdésekben a kereskedelemügyi miniszter vagy más hatóság megkeresésére, de akár saját kezdeményezése alapján is véleményt nyilváníthatott. Ezt utóbbi lehetőséget a rendelet mondta ki, kiterjesztően értelmezve a kartelltörvény rendelkezését (5. §), amelynek az volt a jelentősége, hogy így a Bizottság

hangsúlyosabb szerepet kapott a kartellejárásban, anélkül, hogy konkrét intézkedései joga lett volna. A bizottsági véleményekben kifejtett álláspontok tartalmát jelentős mértékben befolyásolta, hogy tagjai között a kormány jelentős mértékben képviseltette magát.

A Bizottság elnöke az egyes ügyekhez előadót jelölt ki tagjainak köréből. A Bizottság üléseit az elnök vagy helyettese hívta össze. Ez utóbbi személyek akadályoztatása esetén a kereskedelemügyi miniszter jelölte ki azt a személyt, aki ideiglenesen ellátta az elnöki feladatokat.

A kereskedelemügyi miniszter kívánságára össze kellett hívni a Kartelbizottság ülését a meghatározott időpontban, és a Bizottság elé utalt ügyet tárgyalásra kellett tűzni. Az ülés napirendi pontjait az elnök állapította meg.

Az ülések összehívásáról a napirendi pontok közlésével a Bizottság tagjait, az érintett minisztereket és a királyi jogügyigazgatót legkésőbb az ülést megelőző napon értesíteni kellett.

Az Bizottság ülésének megnyitását követően az ügyeket az előadó referálta és ismertette véleményét is. Ezt követően a Bizottság tagjai, az érintett miniszterek és a királyi jogügyigazgató is kifejtette álláspontját.

A tárgyalás befejezését követően a Bizottság határozatot hozott. Szavazati joggal csak a Bizottság tagjai bírtak, a miniszteri és a jogügyigazgatósági küldötteknek csak tanácskozási és véleménynyilvánítási joguk volt. Szavazategyenlőség esetén azt a véleményt kellett elfogadni és a határozat tartalmává tenni, amelyet az elnök is támogatott. A határozathozatalhoz legalább öt tag jelenlétére volt szükség. Ezt követően a Bizottság határozatát az elnök megküldte a kereskedelemi miniszternek és a véleményt kérő hatóságoknak.

Az üléseket a nyilvánosság kizárásával tartották meg a gazdasági érdekre tekintettel. A napirendről és a tárgyalás menetéről kívülálló személyek részére nem lehetett semmilyen információt kiszivároztatni. A Kartelbizottság tagjaira a hivatalnokokra vonatkozó titoktartási kötelezettség szabályai érvényesültek, ami azt jelentette, hogy titoksértés esetén velük szemben a Btk. 479. §-ának rendelkezéseit lehetett alkalmazni.

A Bizottság üléséről jegyzőkönyvet kellett készíteni, ami tartalmazta a tárgyalás anyagának és menetének rövid ismertetését, valamint az elfogadott határozatokat. A jegyzőkönyveket a minisztérium erre kijelölt tisztségviselője vezette, amelyeket az elnök, a jegyző és a jelenlévők közül a hitelesítésre kijelölt két személy írt alá.

A pékkartell elleni vizsgálat

A Kartelbizottság 1934. szeptember 21-én tartott ülésén folytatta le a pékkartell elleni vizsgálatot. Az ülésen felmerült az a gondolat, hogy az akkori 22 filléres barna kenyérhez hasonlóan kívánatos lett volna egy olcsóbb zsemletípus ármegállapítása is. Ez megfelelt volna a mezőgazdasági érdekeknek is, ugyanis így a búzaliszt több hazai fogyasztóhoz juthatott volna el.

A Sütők Iparvédő Egyezménye, vagyis a pékkartell kartell szerződése 1934. január 25-én kelt és bemutatása február 8-án történt meg. Az egyezmény azonban csak február 26-án lépett életbe, a péksüteményre nézve ténylegesen pedig csak március 8-án, a kenyérre nézve pedig március 29-én. A kartellszerződést a minisztérium a legközelebbi, június 28-ai ülésen mutatta be a Kartelbizottságnak. A Bizottság úgy döntött, hogy az ügyel nem kíván külön foglalkozni, ugyanis az Árelemző Bizottság a kenyárárakat állandóan figyelemmel kísérte.

Az egyezmény Budapest székesfővárosra és azokra a területekre terjedt ki, amelyek a munkakezdés és kiszállítás szempontjából Budapest területével egyenlő szabályozás alá estek. A pékkartell szervezete azonban e területen túlterjedt és a Budapesttel összefüggő egyéb községek pékiparosai, (pl. Budakeszi, Kerepes) is csatlakoztak a szervezethez. A kartellszerződés célja az egyezményes ár kialakítása és a feltételek meghatározása, valamint a vevővédelem biztosítása volt. A szerződés szigorú intézkedéseket tartalmazott a vevővédelemre nézve és az egyezmény működésében is erre fektetette a legnagyobb hangsúlyt. Vevőt egy tagtól másik taghoz csak az egyezmény vevővédelmi bizottságának engedélyével lehetett „átcsábítani”, és csak a vevővédelmi bizottság jóváhagyását követően szolgálhatta azt

ki egy másik tag. Megfelelő kártérítést kapott az a tag, aki a vevőjét elveszítette, ha pedig a békés megegyezés nem járt sikerrel a választott bíróság ítélte meg a kártérítés összegét.

A pékkartell állandó választott bírósággal rendelkezett, amely minden szerződéses kihágás esetén kötbért szabott ki. A kartell viszonylag nagy szervezettel működött és állandó ellenőroket foglalkoztatott, akik a tagokat – mind az ár betartás, mind a vevővédelem szempontjából – állandóan ellenőrizték.

Az egyezmény tagjainak száma 1934 szeptemberében kb. 600 volt. Az egyezmény tagjai

Sütődei csoportkép, 1926. Forrás: Fortepan

részéről a választott bíróság és általában az ellenőrzés szigorú működése miatt több panasz is előfordult, amelyek azonban békés úton nyertek elintézészt.

Az egyezmény célkitűzései között szerepelt az ipar racionalizálása, amelyet úgy próbáltak megvalósítani, hogy a „gyenge” kezekben levő műhelyeket felvásárolták és a hitelezőkkel megegyezve azokat megszüntették. Az egyezmény vezetőinek kijelentése alapján kb. 70-80 műhellyel szeretnék volna lecsökkenteni a budapesti sütőhelyek számát. Az egyezmény a liszt beszerzését egységesítette, megállapodott a malmokkal, és a malmok 1/2 százalék bonifikációt adtak a sütőknek, akik ezt a fél-százalékot az egyezményre engedményezték. A malmok tulajdonképpen megszabadulhattak a hitelezési rizikótól, mert az egyezmény folytán hozzájutottak a követeléseikhez. A kisebb pékeknek az egyezmény részben pénzbeli támogatást is nyújtott, részben pedig lisztet adott. A kartellszerződés még a munkásokkal való megegyezést is a céljai közé sorolta és tárgyalásokat kezdett a munkásokkal való kollektív szerződés megkötésére.

Ami a pékkartell gazdasági működését illeti, az egyezmény nagy-bizottságának

augusztus 9-én tartott üléséről bemutatott jegyzőkönyve szerint 40.000 pengős elszámolási kötelezettség nélküli rendelkezési alapot létesített, amellyel az igazgatótanács rendelkezett. Az egyezmény a tagsági díjakból havonta 5-6000 pengő körüli összeghez jutott, ehhez jött még hozzá, a malmok által fizetett félszázalékos hozzájárulás, ami havi 1000 vagon lisztfogyasztást feltételezve körülbelül 15.000 pengő havi bevételt jelentett.

A Kartelbizottság az 1934. szeptemberi ülésén foglalkozott továbbá egy 1934. augusztus 27-én történő kisperesti incidenssel, ami alapjaiban kérdőjelezte meg a pékkartell működésének és eljárásának szabályosságát.

Balázsi Gy.-né Kálvária-téri élelmiszerkereskedő egy panaszbeadvánnyal fordult a kereskedelemügyi miniszterhez. A beadvány szerint több helyről igyekezett kartellár alatt péksüteményt beszerezni, amelyet eleinte pár budapesti péktől meg is kapott. Később azonban – állítása szerint – a kartell megbízottai megfenyegették, és követelték a kartelláron való árusítást, majd ezt követően budapesti szállítói megszüntették a szállítást. A panaszos ezt követően egy kisperesti sőtőmestertől – aki szintén egyezményi tag volt – szerezte be 3 fillérért a péksüteményt. Augusztus 27-én reggel, amikor Kispestről süteményét megbízottja elakarta szállítani, bement az üzletbe négy személy, akik közül az egyik kisperesti, a másik budapesti sőtőmester volt, a harmadik pedig a Budapesti Sütő-Ipartestület tisztviselője és a süteményét erőszakkal elvették, majd a megbízottját bántalmazták és kidobták az üzletből. Később a sütemény szállító kisperesti sőtőmester a sütemény árát a panaszosnak megtérítette.

A rendőrség a kereskedő feljelentésére nyomozást is indított az ügyben. A nyomozás adatai nagyrészt megegyeztek a feljelentés tartalmával. A nyomozati iratok alapján a bizottságot a Budapesti Sütők Ipartestülete küldte ki a korai kiszállítások ellenőrzése miatt. A nyomozás adatai azonban azt is megállapították, hogy a bizottság a kisperesti sőtőmestert felelősségre is vonta azért, mert a megállapított kartellárnál alacsonyabb áron értékesített.

A pékkartell védekezésében azt adta elő, hogy az ipartestület küldte ki a korai kiszállítások ellenőrzése miatt a bizottságot és tagadta, hogy ők bármilyen erőszakos cselekményre utasítást adtak volna. Amennyiben ilyen történt is, az véleményük szerint a kiküldöttek egyéni akciója volt.

A Kartelbizottság 1934. szeptember 21-én tartott ülésén elhatározta, hogy a Sütők Iparvédő Egyezménye ellen a felmerült panaszokat egy külön bizottság útján fogja megvizsgáltatni.

A vizsgálat tárgyát képező konkrét panaszon kívül számos panasz merült fel azzal kapcsolatban is, hogy a búzalisztból készült péksütemények drágábbak és ezért a szegényebbek, akik ezt a süteményfajtát is szívesen fogyasztották volna, alig tudták megvásárolni. A Kartelbizottság kéréssel fordult a Magyar Királyi Kereskedelemügyi Miniszterhez, hogy utasítsa a szóban lévő bizottságot az Árelemző Bizottsággal egyetemben, hogy vizsgálják meg és dolgozzanak ki egy olyan zsemlefajtát, amely csakugyan búzalisztból készült, de a szegényebb rétegek számára is megfizethető lenne.

A következőkben a Sütők Iparvédő Egyezményének képviselőinek védekezését kívánom ismertetni, amelyet a pékkartell elleni vizsgálat alapját képező panasszal kapcsolatban terjesztettek elő. A kisperesti pékségben történt incidens hetekig a napilapok címlapjain szerepelt, mint például „A kartell-pékek rohama a kispékek és a közösség ellen” vagy „A pékkartell

terrorja az olcsó sütemények ellen”. A sajtó hírei nem használtak a pékkartell megítélésének, éppen ezért, saját igazuk bizonyítására egy beadvánnyal éltek a kereskedelemügyi miniszterhez, amelyben előadták védekezésüket.

Balázi Gy.-né levele alapján pontosan rekonstruálhatóak az eset körülményei, amelyek a pékkartellal szembeni eljárás hátterében álltak. A nevezett eladó 1934. augusztus 27-én a kispesti Károlyi József céggel kenyér és péksütemény szállítására megállapodást kötött. A vevő

„Ezen a helyen nem lényegtelen, hanem szinte életbevágóan fontos kérdés az, hogy a mindennapi olcsó kávéhoz szükséges zsemlét 3 1/2 fillérért kapja-e a munkanélküli segélyből vagy a legjobb esetben sovány napszámból élő munkás vagy pedig, hogy ezért a zsemléért 5 f-t kell-e fizetnie.” (MNL. K-184. 1934. iktatókönyvi szám: 71732.)

kenyeret, péksüteményt és tejterméket árusított élelmiszerüzletében. Vevőkörébe alapvetően a Kálvária tér környékén élő és dolgozó szegény munkások tartoztak.

A szabad verseny által kialakított helyzet egészen 1934 májusáig tartott. A péksütemények darabját 3 1/2 fillérért árusította, ami a beszerzési árhoz viszonyítva 0,5 filléres tisztességes hasznot eredményezett. A pékkartell megbízottai ekkor megjelentek az eladó üzletében és közölték, hogy ezt követően 4 fillérért kell a péksüteményeket árusítani, mert azokat nem szerezhette be 3 1/2 fillérnél olcsóbban.

Két hét sem telt el, amikor a kartell megbízottai újra megjelentek és akkor már azt mondták,

„A fogyasztó-közönség válasza lesújtó volt. Egyszerűen az történt ugyanis, hogy, míg az olcsó péksüteményből naponként 300-400 db-ot adtam el minden fennakadás nélkül, az 5 f-es péksüteményből a végén már csak 30 db-ot tudtam forgalomba hozni. Ugyanez az arány mutatkozott a kenyérről is, de ugyanez az arány mutatkozott üzletem egyéb árucikkeinél is, mert hiszen köztudomású, hogy a vevő nem szokta vásárlásait megosztani s ha valamely üzletben az egyik keresett cikket nem kapja, nem vesz ott mást sem.” (MNL. K-184. 1934. iktatókönyvi szám: 71732.)

hogy 5 fillért kell kérni a vevőktől a péksütemények darabjáért. Egy plakátot is átadtak erre vonatkozóan a kiskereskedőnek. A kartell árszabásának azonban súlyos következménye lett. Az eladó ebben a kiélezett kereskedelmi helyzetben nem tudott mást tenni, mint, hogy megállapodott a Sinkovits céggel, aki 3 fillérért hajlandó volt a péksüteményeket értékesíteni. A Klein A. céggel is sikerült hasonló titkos megállapodást kötni, amelynek az lett a következménye, hogy a két cég termelése által sikerült az eladónak korábbi vevőkörét kiszolgálni. A Klein cég egy rövid idő elteltét követően azonban azt kérte, hogy a Sinkovits céggel bontsa fel a vevő a megállapodást és a Klein cég legyen a kizárólagos beszállító. A partnerek arra

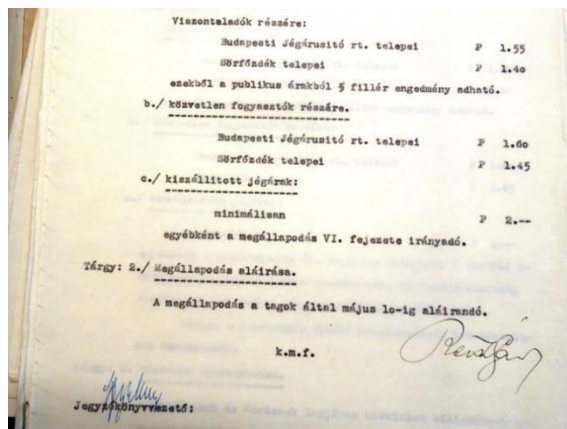
figyelmeztették a kiskereskedőt, hogy ezt ne tegye meg, mert a Klein cég ajánlata mögött a kartell áll. A megállapodást nem bontotta fel Balázsi Gy.-né, amelynek az lett a következménye, hogy a kartell erőszakhoz folyamodott. Szent István ünnepe előtti szombaton az ipartestületi titkár megjelent a kiskereskedő üzletében és megkérdezte, hogy mely cégekkel áll beszállítói kapcsolatban. A kartell elérte, hogy az eladó egyik napról a másikra kenyér és péksütemény nélkül maradt.

Titokban szerezte be a péksüteményeket 3 ½ filléres áron és ezen az áron is adta tovább a régi vevőinek a terméket. Ezt követően Károlyi József kispesti céggel kötött megállapodást a péksütemények beszerzésére 3 filléres áron, azzal a feltétellel, hogy az áru elszállítását maga a vevő fogja megoldani.

Az előadónak azonban három napig volt csupán nyugta a kartelltől, hiszen 1934. augusztus 27-én reggel

„történt az a vérlázító, minden jogérzéklet és emberséges felfogást felháborító esemény, amelyről az újságok egy hét óta elég részletesen cikkeznek.” (MNL. K-184. 1934. iktatókönyvi szám: 71732.)

Az eladó sógora minden reggel elment a céghez, hogy átvegye a spárgával is átkötött kosarat. Az említett napon a Károlyi üzlet előtt egy kocsi állt meg, amelyből hat személy szállt ki és berontottak az üzletbe. A kosár tartalmát úgy akarták ellenőrizni, hogy azt kirúgták az illető kezéből. Mivel a spárga nem engedett az üzleti pulton lévő kést felkapva vágták el a madzagot. Ezt követően dulakodás alakult ki. Az eladó sógora azonnal rendőrt hívatott.

„mielőtt azonban az autóval továbbálltak, érezték [...], hogy nyilvánvaló jogtalanság történt velük mert sógoromat a Károlyi-féle üzletből nemcsak formálisan kilökték, hanem további testi fenyegetést alkalmaztak. Amikor ugyanis sógorom az ajtón kiesett, a Szántó nevű kartell-kiküldött ököllel úgy szájon-vágta, hogy az egyik foga megrepedt s a fog egy darabkája letört. További testi sérelem is történt, az nevezetesen, hogy a spárga erőszakos elvágása alkalmával Kleisz sógorom kezét is véresre sebezte.” (MNL. K-184. 1934. iktatókönyvi szám: 71732.)

A tényállás tisztázása során kiderült, hogy az eset előtt nem sokkal felkereste Kertész D. budapesti pékmester, hogy figyelmeztesse, hogy tartsa be a kartell utasításait, mert ellenkező esetben tönkre fogják tenni. Először a kartell koholt vádak alapján kétszer is feljelentette a boltot. Az események következménye, hogy gazdaságilag ellehetetlenítették az eladót, ami már a megélhetését veszélyeztette.

„az 1931: XX. t.c. idevonatkozó rendelkezéseire, mely rendelkezések nem tűrik, hogy akár formális megállapodással eggyé tömörített érdekeltség, akár ilyen megállapodás nélkül együttműködő társaság a közgazdaság és közjó érdekeinek félredobásával tisztán és kizárólag a maga anyagi céljait istápolja, utalással továbbá arra a körülményre, hogy a gazdasági helyzet nyilván nem indokol 5 f-es zsemleárat, amikor erőszak és megfélemlítés hiányában 3 1/2 – 4 f-es ár mellett is korlátlan mennyiségben lehet péksüteményt forgalomba hozni, - figyelemmel végül az éppen szőnyegen forgó érdekekre, nevezetesen arra, hogy itt nélkülözhetetlen árucikkek forgalmáról van szó, olyan cikkekről, amelyek a mindennapi élet pótolhatatlan szükségletei és e mellett éppen a legszegényebb lakosság mindennapi fogyasztási cikkei forognak veszélyben.” (MNL. K-184. 1934. iktatókönyvi szám: 71732.)

Az eladó hivatkozott

A kiskereskedő kérte a minisztert, hogy utasítsa a királyi jogügyi igazgatóságot a közérdekű per megindítására és a szükséges ideiglenes intézkedések megtételére a kartell tevékenységének azonnali felfüggesztése végett.

Ahogy az fentebb is említésre került a panaszos beadvány, valamint az azzal kapcsolatos sajtóhírek nem váltak a pékkartell megítélésének hasznára. A pékkartell védekezésében igyekezett cáfolni a fentebb leírtakat.

A panaszlottak mindenekelőtt a kartellmegállapodás létrejöttének szükségességét, valamint létrejöttének körülményeit mutatták be. Kifejtették, hogy egyezményüket a gazdasági szükség elutasíthatatlan kényszere hozta létre. A háború utáni inflációs időkben a sütőipar új vállalkozások árasztották el és az iparúzők száma a fővárosban csaknem kétszeresére nőtt. Ezzel egyidejűleg indult el a technika rohamos fejlődése és a termelőerőket megsokszorozó gépek elterjedése a sütőiparban. Megítélésük szerint a termelőerők rendkívüli megnövekedése következtében, a sütőipar valósággal egy új ipari forradalom állapotába került. Ezzel szemben az inflációs idők elmúltával és a deflációs korszak szükségének beköszöntével a kenyér- és a süteményfogyasztás nemcsak viszonylagosan, de abszolúte arányban is fokozatosan csökkent.

Kifejtették, hogy mindezek ellenére az üzemek száma azonban nem csökkent, sőt a válság más foglalkozási ágakban is általánossá vált. A tönkrement sütőiparosok helyét más foglalkozási ágakból odamenekült újabb vállalkozók foglalták el, akik rövidesen szintén tönkrementek ugyan, de közben tovább rombolták az ipart és kíméletlen, kétségbeesett versenyükkel magukkal rántották a válságba a még egészséges

többi üzemet is. A pékkartell statisztikai alapján a fővárosi üzemeknek mintegy 1/4 része cserélt évenként gazdát.

A Sütők Iparvédő Egyezményének célja az volt, hogy a közjó érdekében és a mindenkori törvényes rendelkezéseknek szigorú betartása mellett a sütőipari szakma tagjai közt folyó verseny elfajulásának gátat vessen, ezáltal a szakmabeli iparosok romlását megakadályozza, és azok tisztességes megélhetését biztosítsa. Budapesten és a környékének körülbelül 20 községben közel 600 kis- és középsütőipari céget tudhatott tagjai között. Magának a Budapesti Sütőipartestületnek sok nagytermelésű üze me nem volt tagja a kartellnek, viszont az Egyezmény tagjainak kb. fele a környékbeli sütőiparosok közül csatlakozott az Egyezményhez. E két intézmény nem volt azonos, nem fedte egymást, és mindegyik a maga különálló és eltérő törvényes feladatkörében egymástól függetlenül önálló szervei útján intézte ügyeit. Az Egyezmény az ügyeit egy kb. 60 tagból álló nagybizottság által hónapról-hónapra megszabott keretek között egy 18 tagú igazgatótanács által intézte. Az intézkedéseket a tagokkal nyomtatványok útján közölték.

A panaszlottak beadványukban hangsúlyozták, hogy az Egyezmény mindig az átlátható működésre törekedett, így az árkalkulációba mindenki betekinthe t, az árait mindig az Árelemző Bizottság legszigorúbb szakszerű vizsgálatainak figyelembevételével, a kereskedelemügyi miniszter előzetes hozzájárulása után állapította meg. A kartellszerződés 46. §-a szerint az árak megállapításánál egyrészt a közszükségletet, másrészt a sütőipari szakma érdekeit tartották szem előtt. Az ármegállapító bizottság az árak meghatározása előtt mindig megpróbált kapcsolatot létesíteni a felügyeleti hatóságokkal és azokkal karöltve igyekezett azt az árat kialakítani, ami biztosítani tudta a szakmabeli iparosok tisztességes megélhetését, másrészt nem sértette a közfogyasztás jogos érdekeit.

Ezt követően a pékkartell képviselői kifejtették a kenyérárak megállapításával kapcsolatos álláspontjukat. Ezzel kapcsolatban utaltak arra, hogy az egész közvélemény nagy nyilvánossága előtt hónapokon keresztül tartottak árvizsgálatokat és ezek eredményeként történt a félbarna kenyér árának 28 fillérről 32, illetve 34 fillérre történő emelése, ami megítélésük szerint a napok alatt ugrásszerűen emelkedő lisztárak mellett már akkor sem volt nyereséges. Ezzel szemben a szegényebb fogyasztók érdekében a kereskedelemügyi miniszter az elsőrendű barna kenyér árát rendeletileg 25 fillérről 22 fillérre leszállította és maximálta.

Az Egyezmény a viszonteladókkal szemben kényszert nem alkalmazott. A kartellszerződés 77. §-a szerint a vevővédelmi bizottság intézkedéseinél igyekezett a vevővel egyetértésben eljárni, ha azonban a vevő más tagnál kívánta szükségleteit beszerezni, úgy ettől a vevővédelmi bizottság a vevőt eltiltani nem tudta. Legfeljebb azt tehet te, hogy egy rövid időre 5%-os átmeneti megtérítésre kötelezte az új szállító tagot a régi szállító tag javára, de ettől is eltekinthe t, ha a vevő elpártolását a korábbi szállító tag valamely lényeges mulasztása idézte elő.

A fent előadottak ismertetését elengedhetetlenül szükségesnek tartották a Sütők Iparvédő Egyezményének képviselői ahhoz, hogy a panaszbeadvány tényállításai ellenőrizhetők és értékelhetők legyenek.

Az Egyezmény képviselői szerint nem a panaszt illette meg a részvét, mert nem ő az, akit megtámadtak, hanem éppen ellenkezőleg ő a támadó, aki jogosulatlan

úton, egy egész iparág létalapjának megtámadásával és a környékbeli sütőiparosok tönkretételével igyekezett magának jogosulatlan vagyoni előnyt szerezni. Véleményük szerint ugyanilyen természetű volt az a megállapítása is, hogy a Kálvária tér környékén túlnyomórészt a legszegényebb munkásosztály élt. Szerintük ez egyébként is valótlan állítás volt, mert a Kálvária tér és környéke épp olyan vegyes lakosságú volt, mint a főváros egyéb hasonló területe.

A panaszlottak álláspontja szerint valótlan volt az az állítás is, ami szerint 1934 májusáig tartott az a helyzet, hogy Budapesten általánosságban 3 fillér volt a péksütemény nagybani beszerzési ára és ebből kifolyólag 3 és 1/2 fillér volt a „kicsinybeni” ár. Azzal viszont egyetértettek, hogy ezt megelőzőleg nemcsak 3 és 1/2 fillérért, de valóban 2 és 1/2 fillérért is, sőt már ennél olcsóbban is lehetett Budapesten süteményt kapni. Utaltak arra továbbá, hogy a panaszos saját maga adta elő, hogy amikor maga is ugyanolyan áron adta a péksüteményt, mint a többi viszonteladó és nem pedig az általánosan érvényes áraknál alacsonyabban, akkor az üzleti forgalma egyéb árucikkeinél is lecsökkent, mondván, mert hiszen köztudomású, hogy a

„Az üzleti verseny tisztességével ugyanis – mondja a m. kir. Curia - nem fér össze annak a magatartása, aki valamely árunak az ésszerű gazdálkodással ellentétes alacsony áron való árusításával az általán érintett versenytársak gazdasági létét veszélyezteti. A kir. Curia megítélése szerint túllépi a megengedett üzleti verseny határát az az eljárás, amidőn valamely vállalat abból a célból, hogy tulajdonképpen üzletkörében a rendes versenytevékenységgel elérhető hasznot meghaladó nyereséghez jusson, egy idegen üzletág cikkei minden nyereség nélkül állandóan forgalomba hozza.” (MNL. K-184. 1934. iktatókönyvi szám: 71732.)

vevő nem szokta vásárlásait megosztani s ha valamely üzletben az egyik keresett cikket sem kapja, nem vesz ott mást sem.

A panaszlottak ezután kifejtették, hogy az ilyen jellegű üzleti magatartást a Kúria a tisztességtelen verseny fogalmi körébe utalta. Panaszosnak, aki saját bevallása szerint nem termelő sütőiparos, hanem vegyes élelmiszer áruval kereskedő szatócs volt, nem volt joga ahhoz, hogy a sütőipar termékeinek árrombolásával lendítse fel üzleti forgalmát.

A panaszlottak beadványukban előadták, hogy a panaszos azon előadása valótlan volt miszerint Vegel ipartestületi titkár a kartell képviselőjében eljárva kereste fel őt. Nevezett az Egyezmény semmiféle intézkedés megtételével nem bízta meg. Az ipartestületi titkártól kapott információk szerint a kérdéses napon hivatali kötelességének megfelelően többek között a panaszos cég üzlete előtt is ellenőrizte a korai szállítást tiltó törvény betartását, azonban azt már

tagadta, hogy egyetlen árva szót is váltott volna a panaszossal, mert a panaszos üzletében meg sem jelent.

„Panaszos idevonatkozó állítása különben is átlátszó naivság, mert hiszen annak kitudása végett, hogy panaszlottak mely sütiipari cégek szállítanak, igazán semmi szükség nincsen panaszost e tekintetben vallatóna fogni. Az, hogy a sütiipari piacon ki kinek a szállítója, nem üzleti titok, hanem éppen ellenkezőleg a tisztességesen szerzett vevőkör tiszteletben tartása érdekében az egyezményünknel ez egyenesen nyilván van tartva.” (MNL. K-184. 1934. iktatókönyvi szám: 71732.)

A panaszos tudta, és a beadványában ezt maga is elismerte, hogy a neki szállító cégek szerződésszegést követtek el akkor, amikor a panaszosnak a szállítást folytatták. Panaszos ugyancsak saját állítása szerint éppen ezért „titkos megállapodást” kötött e szerződésszegő egyezményes tagokkal.

Az Egyezmény képviselői ezt követően a Károlyi J. kispesti sütiiparos üzletében történekről nyilatkoztak. Elmondták, hogy a történekről közvetlen tudomásunk nincs. A panaszlottak egy felhívást intéztek Kleisz J.-hoz, aki az eset alkalmával az Ipartestület részéről a kispesti szakcsoport egyik kiküldöttjével együttesen végezte az ellenőrzést Kispeszen a korai szállítást tiltó törvényes rendelkezések betartása tárgyában. Elmondták, hogy Kleisz J. minden irányban feddhetetlen előéletű, komoly iparos, családapa, valamint minisztériumi tisztviselő volt. Kleisz elmondása szerint a kispesti pékségben egyszerűen az történt, hogy az ellenőrzés során megállapították, hogy Károlyi J. a sütemény szállítását már 1/4 7 órakor megkezdte, éppen ezért bementek az üzletbe és ott figyelmeztették Károlyi J. édesanyját, hogy a sütemény szállítását 3/4 7 előtt nem lehet megkezdni. Ekkor már az üzletben volt két fűszerkereskedő alkalmazott, akik utazókosárba csomagolva akarták a süteményt 1/4 7 óra előtt elszállítani, arra hivatkozva, hogy a süteményt már megrendelték, becsomagolták, tehát elszállíthatják, és az ellenértékét is a pultra helyezték. Ekkor lépett be Károlyi József az üzletbe, aki csak az utolsó mondatot hallotta. Kleisz J. kijelentette, hogy hajlandó a sütemény árát kifizetni, de az ellen tiltakozik, hogy a süteményt 3/4 7 óra előtt kiszállítsák, ez törvénybe ütközött és emiatt Károlyi ellen eljárást kell majd indítani. Károlyi J. erre utasította édesanyját, hogy a fűszerkereskedőtől a pénzt ne vegye el. Majd a fűszerkereskedők alkalmazottai a pénzt a pultról visszavették és Kleisz J. a saját zsebéből kifizette a sütemény árát. Az alkalmazottak azonban továbbra is ragaszkodtak a sütemény azonnali elszállításához. Kleisz J. ezzel szemben azt állította, hogy ez a sütemény az övé, mert az árát már kifizette, így rendelkezhet vele. Az Egyezmény képviselői végezetül előadták, hogy a panaszos beadványában említett rendőrségi ügyekről nem volt tudomásuk.

A Kartelbizottság végül Ivády Béla elnökletével 1934. november 9-én döntött és határozott az ügy kimeneteléről. Az ülésen a bizottság kizárólag a pékegyezményrel foglalkozott és ezzel kapcsolatban hozott döntést. A bizottság elfogadta az albizottságnak azt a javaslatát, hogy az ipartestületek alkalmazottai nem vehetnek részt semminemű kartell szervezésében. Az albizottságnak e javaslatával szemben egyébként más álláspontra helyezkedett a budapesti kereskedelmi és iparkamara.

A kenyér és péksütemény ügyében Laky Dezső, az Árelemző Bizottság alelnöke terjesztette elő jelentését és javasolta, hogy a kevésbé tehetős fogyasztók széles rétegei érdekében a 22 fillérre maximált barnakenyér ára maradjon változatlan, a péksütemény ára pedig darabonként 4,5 fillér legyen, azaz 10%-al mérsékeljék az árát. A leszállított árakat a pékek már az ülést megelőző néhány nappal életbe is léptették. A Kartelbizottság az előterjesztést tudomásul vette.

Ezt követően a Heller Farkas elnökletével kiküldött háromtagú albizottságnak a pékkartell működéséről előterjesztett jelentését tárgyalta a bizottság. A bizottság a visszaélések kiküszöbölése és a közérdek érvényesítése végett a következő intézkedéseket javasolta:

„A kispesti erőszakoskodás megtorlása a folyamatban levő büntető eljárásra tartozik, de ettől függetlenül is a közérdekellenes magatartást tanúsító személyek tisztségükből elmozdítandók és amennyiben az ipartestületnél is állást töltenének be, ellenük fegyelmi eljárás indíttassék. Az ipartestület alkalmazottai a sütőipar védegyezményénél állást ne tölthessenek be, a kartell keretében hozott határozatok és választott bírósági Ítéletek haladéktalanul bemutatandók és különös figyelemmel kísérendők, hogy törvény és a közérdekellenes működés kifejezhető ne legyen.”
(Magyarország, 1934. november 10.)

A kereskedelemügyi miniszter a Kartelbizottság javaslatát elfogadta és annak végrehajtásáról azonnal intézkedett.

Választható feladat (az egyik választása kötelező):

- 1. Olvassa el figyelmesen a pékek kartellszerződését és ismertesse annak legfontosabb rendelkezéseit.**
- 2. Ismertesse egy Kartellbizottsági ülés jegyzőkönyvét.**

ÖNELLENŐRZŐ KÉRDÉSEK

1. Milyen feladata volt a Kartelbizottságnak?
2. Ismertesse a Kartelbizottság szervezetét?
3. Milyen eljárásjogi szabályok vonatkoztak a Kartelbizottságra?
4. Mi volt a probléma a pékkartellel?
5. Mit vizsgálhatott a Kartelbizottság?

KÖTELEZŐ TANANYAG

-- az előadásokon elhangzottak

AJÁNLOTT IRODALOM

SZABÓ ISTVÁN, *A kartellfelügyelet szervezete és hatásköre az 1931. XX. törvénycikk nyomán*, Versenytükr, Különszám II., (12) 2016.

VARGA NORBERT: *Adalékok a Kartelbizottság működéséhez a 20. században*. In: Balogh, Judit; Koncz, Ibolya Katalin; Szabó, István; Tóth, J Zoltán (szerk.) 65. *Studia in honorem István Stipta*, Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2017.

